

"Адсюль вядуць мяне вытокі..."

Літаратурна-музычная вечарына па творчасці Таісы Трафімавай і Зоі Падліпскай (V – XI класы)

Мэты: пазнаёміць з творчасцю Т. Трафімавай і З. Падліпскай, развіваць і ўдасканалваць навыкі выразнага чытання; выхоўваць цікавасць да беларускай літаратуры, любоў да малой радзімы.

Абсталяванне: мультымедычны праектар; аўдыя-, відэазапісы; фотаздымкі.

ХОД МЕРАПРЫЕМСТВА

• *Праслухоўванне аўдыязапісу песні "Адна зямля" (сл. Т. Трафімавай, муз. А. Атрашкевіч) або выразнае чытанне на памяць.*

1-ы чытальнік.

Адна зямля

Зямля бацькоў - цудоўная зямля!
Пашчасціла і мне тут нарадзіцца.
Да скону дзён і зблізку і здаля
Табою, любы край, мне ганарыцца.
Адна зямля ў нас з табой, адна!
Дае нам сілы чыстая крыніца,
Куды б мяне дарога ні вяла,
Табе жадаю нізка пакланіцца!
Мой край рамонкаў, сініх васількоў,
Тут плакаць і смяяцца можна уволю,
Тут сустракаюць дарагіх сяброў
І песняй звонкаю, і хлебам-соллю.
Я рада зноў вярнуцца ў родны дом.
Сустрэнуць тут бярозы і таполі.
Пакуль гарыць рабіна пад акном,
Маленства казку не забыць ніколі!

Т. Трафімава.

Вядучы. Родная зямля. Чалавек прырастае да яе тысячамі нябачных ніцей: сонечнымі промямі, блакітам неба, птушынымі спевамі, павевамі роднага ветру, пахам васількоў. Родная зямля - такія цёплыя, ласкавыя словы. Варта толькі вымавіць іх, і, здаецца, ты адразу чуеш гоман шапатлівых лясоў, птушыныя спеваы, якія зліваюцца з музыкай вясенняга гаю.

Кожнаму з нас дарагі той куточак, дзе ён нарадзіўся, узрос. Гэты куточак становіцца на ўсё жыццё сімвалам сям'і, краіны, Радзімы.

2-і чытальнік.

Шчаслівая

На крылах шчасця і любові
Лячу ў родны край Манькова,

Адкуль вядуць мяне вытокі
У край далёкі, свет шырокі...
На крылах шчасця і любові
Лячу да зор, за небакрай,
Пад спеў і звонкі, і вясёлы,
У наш зямны высокі рай:
Мой край!
Шчаслівая, што крылы маю,
Шчаслівая, што ўзлятаю!
Т. Трафімава.

Вядучы. Сёння наша размова пра сучасных беларускіх паэтэс Таісу Трафімаву і Зою Падліпскую. Яны нарадзіліся на Случчыне, выйшлі з адной сямі - дзве родныя сястры, прафесійныя паэткі, члены Саюза пісьменнікаў Беларусі. Такого ў беларускай літаратуры яшчэ не было. Зоя Падліпская і Таіса Трафімава - першыя.

Выпадкова? Мабыць, не... Варта хоць бы крышку зазірнуць у іх багаты радавод: прадзед Адам Максімавіч, які выпісваў кніжкі ажно з Пецярбурга; бабуля Арына Адамаўна, якая вучыла стараславянскай мове не толькі аднавяскоўцаў, але і сваіх унукаў; бацька Іван Паўлавіч Янучок - 42 гады працаваў настаўнікам роднай мовы і літаратуры ў Сяражскай сярэдняй школе на Случчыне... Ну і, канечне, маці Ганна Канстанцінаўна, якой, на жаль, не стала вельмі рана: калі Таісе было сямнаццаць, а Зоі ўсяго сем...

Таіса Іванаўна Трафімава (Янучок) нарадзілася 21 студзеня 1955 г. у пасёлку Манькова Сяражскага сельсавета Слуцкага раёна. Пасёлак тады знаходзіўся паміж Падліпцамі і Сярагамі, цяпер гэтага населенага пункта не існуе. Мясіну можна адшукаць толькі на старой карце.

3-і чытальнік.

Хутарок маленства

Чую матуліны словы...
Сніцца маленства ізноў,
Мой хутарочак Манькова
Кліча, вяртае дамоў.
Гучна зязюля кукуе,
Лічыць расстання гады,
Прагна душою смакую
Кроплі крынічнай вады.
Бэзам атулена хатка,
Хмельны язмін на мяжы.
Поле бабулечка градку,
Песню пяе для душы.
Шчыра памоліцца сонцу,
Светла, самотна ўздыхне,
Прасніцы - вернай сяброўцы
Думкі даверыць свае.
Больш ні двара і ні хаткі,
Дрэвы, як помнічкі, у рад...
Грэе душу з фотакарткі
Мудры бабулін пагляд.

Дзе над маёю калыскай
Песні спявалі вятры,
Плача бяздомны вятрыска
З ранку да позняй зары.
Бусел кружляе над колам,
Наша вартуе жытло...
Райскі куточак Манькова,
Ты пад надзейным крылом!
Як ад пакуты замова,
Сон той ізноў паўстае...
Мой хутарочак Манькова –
Першыя крокі мае.

Т. Трафімава.

Вядучы. Спачатку Таіса вучылася ў пачатковай школе ў Падліпцах, пасля скончыла 10 класаў Сяражскай сярэдняй школы і паступіла ў Мінскае педагагічнае вучылішча. Потым скончыла тэатральны факультэт Маскоўскага народнага ўніверсітэта мастацтваў і факультэт журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Працавала актрысай у Мінскім абласным драматычным тэатры ў Маладзечне, у гарадскім Цэнтры эстэтычнага выхавання дзяцей і падлеткаў - метадыстам, намеснікам дырэктара, кіраўніком літаратурнага аб'яднання "Узлёт", у музычным каледжы імя М. К. Агінскага - сацыяльным педагогам, у часопісе "Маладосць" рэдактарам аддзела публіцыстыкі. Перад выхадам на пенсію - адміністратарам у Літаратурным музеі Максіма Багдановіча.

Першая нататка Таісы Янучок (Трафімавай) з'явілася ў Слуцкай раённай газеце "Шлях Ільча" ў 1970 г. Першы верш быў надрукаваны ў Маладзечанскай раённай газеце "Святло камунізму" пад рубрыкай "Мама, пачытай!" у 1977 г. Друкавалася ў мясцовай, рэгіянальнай і рэспубліканскай перыёдыцы. Піша на беларускай мове. Член Беларускага саюза журналістаў (1994) і Саюза пісьменнікаў Беларусі (2001). Вершы Таісы Трафімавай і Зоі Падліпскай убачылі свет у кнізе серыі "Школьная бібліятэка" - "Краіну родную люблю" (2010), у зборніку "На мовё сэрца" (2013), ў кнізе-прызнанні беларускіх сучасных паэтаў да 70-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў "Па праву жывога" (2014).

Таіса Трафімава - аўтар зборнікаў паэзіі: "Усміхнуся вятрам" (1998), "Зёлкі ад пакут" (1998), "Паспелі вішні" (2005), аўтабіяграфічнай паэмы "Веска пад ліпамі" (2011).

Песні на словы Т. Трафімавай не раз гучалі на Нацыянальным фестывалі беларускай песні і паэзіі ў Маладзечне, на Міжнародным фестывалі мастацтваў "Славянскі базар" у Віцебску і на іншых фестывалях.

Матыў радзімы вылучае паэзію сяцёр як з'яву надзвычай гуманістычную, з'яву чалавечай высакароднасці. У зборніку "Усміхнуся вятрам" у раздзеле "Саматканка" паэтэса піша пра мілую і родную Слуцчыну, пра тую зямлю, што сілкуе, не дае стаміцца ў жыцці, пра бацьку, аднавяскоўцаў, знаёмыя з дзяцінства краявіды:

Слухаць вельмі люблю
Гоман птушак пявучых.
Толькі тут я жыву,

Тут п'ю водар гаючы.

Т. Трафімава.

Зоя Падліпская - таксама выпускніца Сяражскай СШ, скончыла Слуцкае медыцынскае вучылішча, Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка, аспірантуру пры ім. Працавала настаўнікам беларускай мовы і літаратуры ў слуцкай СШ № 10 імя С. Ф. Рубанава, арганізатарам у Слуцкім аддзеле адукацыі, метадыстам, начальнікам аддзела выхаваўчай работы ў Мінскім абласным інстытуце павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кадраў адукацыі; начальнікам аддзела грамадска-гуманітарнай адукацыі, а потым прарэктарам па вучэбнай рабоце Мінскага гарадскога інстытута павышэння кваліфікацыі кадраў адукацыі, галоўным інспектарам Міністэрства адукацыі. З 2009 г. - галоўны рэдактар часопіса "Роднае слова".

Пачатак літаратурнай дзейнасці - студзень 1991 г., калі ў газеце "Мінская праўда" была надрукавана паэтычная падборка "Словы сагрэтыя сэрцам". Першыя праязны творы - у часопісе "Маладосць" пад назвай "Крымскі калейдаскоп" (2000).

Зоя Падліпская - аўтар зборнікаў паэзіі "Палон нябёсаў" (1998), "У вэлюме завей" (2005), "Малюся зорам" (2014), аўтар кнігі "Нашчадкі выбранцаў" (2013, электронны варыянт), рамана-споведзі "Маналог у паўстагоддзя" (2019). Член Саюза пісьменнікаў Беларусі (2001), выдатнік друку Беларусі (2013).

Песні на словы Зоі Падліпскай напісаны кампазітарамі А. Атрашкевіч, Л. Шурманам, Д. Сушко, Д. Пятровічам.

Лейтматыў творчасці сяцёр-паэтак - тэма роднай зямлі, роднага краю, роднай вёскі.

4-ы чытальнік.

Случчыне

Я нізка пакланюся той зямлі,
Дзе першы крок свой некалі ступіла.
Дзе слёзы барвінкамі прараслі
Праз вечны боль - матуліну магілу.
Дзе сум і радасць у адным вянку
Спляталіся ў дзівосны час вясновы.
Шчыміць душа - сасмяглюю раку,
Як і раней, лічу жыцця асновай.
Тут родныя трымаюць карані
І салаўі спяваюць гэтак дзіўна.
Мой лёс, прашу, мяне абарані,
Не дай чужою стацца на радзіме.
Куды б мяне дарогі ні вялі,
Я з кожным днём, як з кожным
новым вершам,
Ўсім сэрцам прырастаю да зямлі,
Дзе некалі зрабіла крок свой першы.

З. Падліпская.

Вядучы. Любоў і павагу да Радзімы, родных каранёў, дарагіх сэрцу мясцін Случчыны адлюстравала аўтабіяграфічная паэма "Вёска пад ліпамі" Таісы Трафімавай. Кожны радок паэмы глыбока западае ў душу і кранае жыццёвай праўдай. Перад вачыма паўстаюць вобразы вёсак Падліпцы і Манькова. З любоўю і пяшчотай піша Таіса Трафімава пра родны край, сям'ю, бацьку-настаўніка, якога прырода шчодро адарыла талентам. Іван Паўлавіч быў добрым расказчыкам, цудоўна маляваў, іграў на гармоніку, спяваў у хоры, кіраваў драматычным гуртком... Як сказана ў паэме Таісы Трафімавай, "бацька сцэнай захапляўся, / Часцяком грывіраваўся. / У тэатр ператвараўся / Вечарамі наш пакой".

5-ы чытальнік.

Чым мне помняцца Падліпцы -
Гэта кнігі на паліцах,
Стосы сшыткаў на сталі.
Бацька ў цёплым каптане
Акуратна іх гартае
І памылкі выпраўляе.
Пры газоваццы не спіць,
Як на варце ён стаіць
З невуцтвам. І так трывожна,
Хіба ж памыліцца можна?
Слоўцы ж родныя, жывыя,
Нібы кветкі лугавыя.
Палюбуйся іх пяшчотай,
Дай душы сваёй работу,
Каб душа не пуставала,
Слоўцы-кветкі адчувала.
Мала проста разумець,
Трэба сэрцам прыкіпець
Да зямелькі той адзінай,
Што завуць малой радзімай!
Чалавекам быць старайся,
Каранёў не выракайся,
Іх шануй, як бацьку й маці,
Пакланіся роднай хаце,
Што дала для ўзлёту крылы,
Узлятай над краем мілым,
Мовы роднай не цурайся,
Да вытокаў зноў вяртайся!
Т. Трафімава.

Вядучы. Многа цёплых, шчырых слоў прысвяцілі сёстры-паэтка матулі Ганне Канстанцінаўне:

Мама хораша спявала,
Хлеб дамашні выпякала.
О гарачы водар-пах
На матуліных руках...
Т. Трафімава.

Якія мы вясёлыя былі,
Калі спявалі песні на ўзмежку.

І гукі патаналі ў вышыні,
І мамін твар лагодзіла усмешка.
3. Падліпская.

Ды той цудоўны перыяд жыцця скончыўся, калі не стала любай матулі. Боль ад страты самага блізкага чалавека, неспатольная душэўная туга прасочваюцца ў апошніх радках верша "Якія мы шчаслівыя былі..." Зоі Падліпскай: "Мінуў той час. І толькі успамін / Святлом малітвы душы сагравае. / Якія ж мы шчаслівыя былі / Калі была матулечка жывая.. |

Многія вершы ў творчасці паэтак прысвечаны бабулі Арыне Адамаўне Шахновіч, якая, як піша Таіса Трафімава, "з першай зоркай уставала, / Слёз нямала пралівала. / Як было адной асіліць: / Цэпам жыта малаціла, / Рвала лён, снапы вязала. / Потым мяла і трапала. / Доўга ў парабках хадзіла, / Лапці не адны знасіла. <...> Двух сыночкаў паднімала. / Лепшай долечкі чакала".

У паэзіі Зоі Падліпскай шмат радкоў прысвечаны роднай бабулі: "Крыніца праўды, мудрасці сусвету / І вечнае павагі да людзей. / Ваш вобраз сагравае нас дагэтуль / І асвятляе кожны новы дзень".

І, вядома ж, добрыя словы пра родзічаў - дзядоў і дзядзькоў - хлебаробаў, гумарыстаў і музыкантаў, якія клалі печы, капалі калодзежы, ігралі на вясковых вяселлях, працавалі на роднай зямлі і былі паважанымі ў вёсцы людзьмі.

• **Выразнае чытанне ўрыўка з твора "Нашчадкі выбранцаў" 3. Падліпскай.**

«Мяне заўсёды цікавіла гісторыя Вашай, мама, роднай вёскі Падліпцы. Там, у хаце з белымі аканіцамі, адной такой на ўсю вёску, Вы нарадзіліся. У Падліпцах усё свае жыццё пражыў мой дзед Канстанцін Адамавіч Пятровіч і бабуля Марыя Есіпаўна (да замужжа Пунчык) - Вашы бацькі. Цяпер там жывуць нашы родзічы па лініі Пятровічаў і па лініі Янучкоў. Там, на могілках, у нас больш за два дзясяткі родных магіл...

Некалькі гадоў таму я пачала вывучаць свой радавод. Яшчэ з дзяцінства ведала, што мае продкі і з роду Пятровічаў, і з роду Шахновічаў паходзяць з "выбранцаў", так называлі жыхароў шасці выбранецкіх вёсак у Слуцкім раёне (Лучнікі, Бранавічы, Варкавічы, Сярагі, Агароднікі, Падзер) - ваенна-служылых людзей, вылучаных у другой палове XVI ст. у ВКЛ.

Гэта былі прыгожыя знешне, фізічна моцныя маладыя мужчыны з сялян, вольных людзей, якія займаліся вайсковай службай, або збяднелай шляхты. Князь выбіраў іх з разліку 1 чалавек на 20 жыхароў. Выбіралі нежанатых мужчын і кожнаму давалі паўвалокі зямлі, вольнай ад павіннасцей і падаткаў.

Вядома, што ў XVIII ст. выбранцы мелі асаблівую форму: шэрыя суконныя камзолы з зялёнымі абшлагамі, шэрыя штаны, боты з раменьчыкамі. Насілі яны чорны гальштук і шапку з мядзведжага футра з зялёным верхам, рэмень і патранташ. Неслі службу жыхары шасці выбранецкіх вёсак да канца XVIII ст.»

Вядучы. Электронны варыянт кнігі "Нашчадкі выбранцаў" 3. Падліпскай змешчаны на сайце "Я - сын Ваш" у раздзеле "Музей звычайнага чалавека". Даследаванне ўласнага роду скіравала сяцёр-паэтак на пошукі магілы роднага брата іх маці, Івана Канстанцінавіча Пятровіча, які з часоў Вялікай Айчыннай

вайны лічыўся зніклым без вестак. І яны знайшлі. У Магдэбургу, на Савецкіх вайсковых могілках, дзе салдат быў пахаваны ў 1947 годзе.

У жніўні 2018 г., атрымаўшы знойдзеным архіўным звесткам пацверджанне з Магдэбургскай гарадской управы, сям'я з дзесяці чалавек наведала магілу родзіча. Праз 70 гадоў на магіле савецкага салдата Івана Пятровіча з'явіліся кветкі і беларуская зямля з падвор'я вёскі Падліпцы, дзе жывуць родныя салдата і адкуль ён выпраўляўся на фронт. Прагучала малітва і верш-прысвячэнне.

7-ы чытальнік.

Любоў і малітва

Івану Пятровічу

Мы так доўга да Вас ішлі.
Скрозь снягі і вятры калючыя.
Свята памяць пра Вас бераглі
І ў сям'і, і ў музеі на Случчыне.

Горка плакала мама не раз:
Брат Іван не вярнуўся з вайны.
Моўчкі стылі уздоўж дарог
Невядомасці палыны...

Знік. Прапаў. На чужой зямлі.
Як было нам знайсці сляды,
Калі ў кожнай славянскай сям'і
Знак трагедыі і бяды?!

.....
Ды ўсё ж вывеў на праўду Бог.

Мы на Эльбе. Даруй, салдат.
Сем дзясяткаў і вёснаў, і зім
Сустракаў тут адзін, маладым.
І з тутою глядзеў на ўсход...
Ну, а сённа - сустрэчы рад.

Ты прымі наш наклон зямны
Ад радні, і ад слуцкай зямлі,
Ад вясновай падліпскай раллі...
Ад вяргінь, што глядзелі ў акно.
Ад бацькоў, што спачылі даўно.

Спі спакойна, салдат. Мірных сноў.
Хай жа наша малітва цябе беражэ.
І любоў.

3. Падліпская.

Вядучы. Роднай зямлі, маці Ганне Канстанцінаўне Янучок (у дзявоцтве Пятровіч) прысвяціла раман-споведзь "Маналог у паўстагоддзя.. Зоя Падліпская. Ён быў апублікаваны ў 7-м нумары часопіса "Полымя" за 2017 г., асобнай кнігай выйшаў у 2019 г. Пачынаецца твор, як і трэба было чакаць, з "Ліста да Маці". Толькі ліст гэты асаблівы. Паэтэса сваю маму помніць слаба: пайшла яна з жыцця,

калі Зоя была яшчэ малою. Але тое, што адбывалася ў першы дзень "горкага сірочага рання", прызнаецца яна, "навечна захавалася ў памяці, да самых драбніц". Памяць пра маці назаўсёды засталася ў бліках мінулага. Не забываюцца і "чырвоныя і жоўтыя вяргіні, што пышна цвілі ў нашым гародчыку і якімі так шчодра быў насыпаны Ваш апошні шлях, ад роднага парога да самых могілак". Напісанае - сапраўды споведзь. Кранальная, даверлівая, адкрытая.

Наступныя раздзелы "Маналога у паўстагоддзя..." прысвечаны сірочаму маленству: "Два клёнікі", "Падручнік па матэматыцы", "Першыя пяцёркі", "Бабуліна малітва" і інш. Усяго толькі маленькія штрыхі, сатканыя з болю і гора. Гэта ўсё настолькі праўдзіва, што без слёз чытаць немагчыма. Асабліва кранае навела "Кісель", дзе аўтар расказвае пра жыццё з мачыхай. Крыўда з гадамі не забылася. Яна вылілася ў паэтычныя радкі: "Як цяжка жыць, матулечка, на свеце. / Як горка нам, тваім сіротам дзецям. / Бы тыя касачы, схіліліся пад ветрам. / Як месяц уначы ты нам патрэбна. / Як сонейка удзень, глыток паветра. / Ты кожнаму з дзяцей / Жывой патрэбна..."

Зоя Падліпская распавядае пра вучобу ў школе, медвучылішчы, універсітэце, згадвае працу на розных пасадах... Аўтар выступае ў гэтым творы і як даследчык: згадвае пра Анастасію Слуцкую, гісторыю роднай вёскі маці - Падліпцы, загляб-ляючыся ў свой радавод - раздзел "Выбранцы". Многія раздзелы твора паэтка аздобіла ўласнымі вершамі. Апошні раздзел твора мае аптымістычную назву "Жыццё прадаўжаецца...", якім аўтар даводзіць чытачам, што жыць у клопаце пра блізкіх, пра любімую справу, нягледзячы на выпрабаванні лесу, ужо само па сабе шчасце.

Падсумоўваючы ўсё сказанае, яшчэ раз пераконваешся, што чалавека, як і дрэва, трымаюць на свеце карані, а яшчэ - любоў да той справы, якой прысвечана жыццё... Сёстры-паэтки Таіса Трафімава і Зоя Падліпская дапамагаюць вярнуць у нашу свядомасць код беларускасці, выхоўваюць паважлівае стаўленне да бацькоў, уласнага роду, родных каранёў і вытокаў.

Валянціна КУЛІКОЎСКАЯ, Валянціна КАРЭЎКА,
бібліятэкары Сяражскай сельскай інтэграванай
бібліятэкі-філіяла № 4 Слуцкай РЦБ